

**Lausunto: Kansanäänestyksen järjestäminen EU:n elpymispaketista****Miksi rahastosta on syytä järjestää kansanäänestys?****Nykytilanne**

Brysselissä kokoontunut ylimääräinen Eurooppa-neuvosto sopi heinäkuussa 2020 mittavista koronakriisin elpymistoimista kohdistettuina Euroopan unionin jäsenmaille. Käsittelyssä olleen sopimuksen puitteissa Euroopan unionin komissio voisi lainata rahoitusmarkkinoilta enintään 750 mrd. euroa ja pääoma maksettaisiin takaisin vuoteen 2058 mennessä. Euroopan unioni ryhtyisi näin ollen rahoittamaan toimintaansa velalla.

**Seuraukset**

Rahasto muuttaa Euroopan unionin luonnetta kohti tulonsiirtounionia. Tulonsiirtounionissa toiset jäsenmaat tai ylikansallinen elin, kuten EU, ottavat vastuuta toisten valtioiden budjettitasapainosta. Tavoite on tyypillisesti unionin lujittaminen syntyviä tuloeroja tasoittamalla. Käytännössä tämä tarkoittaa varojen siirtoa jäsenmaiden välillä siten, että eri maiden yli- ja alijäämät tasoittuvat. Rahastossa EU ottaa lainaa, jäsenmaiden takauksella, ja jakaa sitä jäsenmaille avustuksina, eli vastikkeettomina tulonsiirtoina. Vaikka avustuksia jaetaan jokaiselle jäsenmaalle, kaikkien ei kuitenkaan tarvitse maksaa avustuksia takaisin. Toiset jäsenmaat tulevat olemaan nettosaajia ja toiset tulevat kärsimään roolistaan nettomaksajina. Rahastossa on myös vastuuta velkoihin, joissa Suomen osuudeksi voidaan arvioida teoreettisesti vähintään 13 miljardia, mikäli pahimmat skenaariot toteutuisivat.

**Voimassa olevat sopimukset**

Liittyessään Euroopan unioniin ei Suomessa eikä muissa maissa tulkittu EU:n sopimuksia siten, että maat sitoutuisivat vastaamaan toisten jäsenmaiden fiskaalitasapainosta. Tämä on itse asiassa kielletty EU:n toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) artikkelissa 125. Tämä hämärtää perusteellisella tavalla EU:n laillisesti sovittuja rakenteita ja pyrkii siirtämään sitä kohti fiskaaliunionia. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) artikla [125 toteaa](#), että:

*Unioni ei ole vastuussa eikä ota vastatakseen sitoumuksista, joita jäsenvaltioiden keskushallinnoilla, alueellisilla, paikallisilla tai muilla viranomaisilla, muilla julkisoikeudellisilla laitoksilla tai julkisilla yrityksillä on, edellä sanotun kuitenkin rajoittamatta vastavuoroisten taloudellisten takuiden antamista tietyn hankkeen yhteiseksi toteuttamiseksi.*

Käytännössä tämä tarkoittaa, että EU ei saa vastata jäsenvaltioiden budjettialijäämistä, eli se ei saa jakaa niille tulonsiirtoja, kuten avustuksia, parantaakseen valtion maksuasemaa. Käytännössä tämä kieltää fiskaaliunionin synnyttämisen, jossa maat alkaisivat ottaa vastuuta toistensa julkisen talouden hoidosta (Katso tarkemmin [EU:n suunta: Kuinka tiivis liitto?](#) sivut 85-110).

Ehdotetun rahaston varat maksetaan valtioille, mikä vapauttaa niiden budjeteista varoja muuhun toimintaan. Rahat myös jaetaan ensisijaisesti perustuen maiden välisiin talouseroihin. Kyseessä on siis **puhdas tulonsiirto**. Tätä asiaa ei voi taloustieteellisesti kiistää. Sen vuoksi rahasto rikkoo SEUT:n artiklaa 125.

## Lausunto: Kansanäänestyksen järjestäminen EU:n elpymispaketista

Juha Jokela, Markku Kotilainen, Teija Tiilikainen ja Vesa Vihriälä toteavat EU:n suuntaa hahmotelleessa, vuonna 2014 julkaistussa raportissaan, että *uusien rakenteiden [fiskaaliunionin] luominen edellyttää muutoksia perussopimukseen* ([EU:n suunta: Kuinka tiivis liitto?](#) sivu 85). Vaikka perustuslakivaliokunta yhtyi tähän tulkintaan kesäkuussa 2020, se ollaan käsittämättömällä tavalla ohittamassa sekä Euroopan komissiossa että Suomen hallituksessa.

EU:n perussopimusten artiklan 310 mukaan budjetin tulojen ja menojen on oltava tasapainossa. EU:n elpymisrahasto kuitenkin vaatii tälle uudelleentulkintaa siten, että budjetin menopuolen saisi rakennettua velalle.

## Elpymisrahasto ei kestä kriittistä tarkastelua

Julkisessa keskustelussa ja myös eduskunnan sisällä ilmenevistä puheenvuoroista on saanut kuvan, että elpymisrahaston on tarkoitus paikata koronan aiheuttamia taloudellisia tuhoja EU:n alueella. Tätä perustelua myös komissio käyttää tulkitessaan EU:n perussopimuksia uudella tavalla, vedoten mm. katastrofiin, jonka korona on aiheuttanut.

Kun edellä mainittua kuviota tarkastellaan lähemmin, elpymisrahaston sisältö ja jakoperusteet eivät vastaa elpymispaketin esitettyä tarkoitusta. Elpymisrahaston jakoperusteissa 70 % jaettavasta summasta määräytyy väestömäärän ja asukasta kohden mitatun bruttokansantuotteen sekä vuosien 2015–2019 työttömyysasteen mukaan. Edellä kuvatut jakoperusteet ilmentävät varsin hyvin sitä, miksi pakettia on vaikea hyvällä tahdollakaan kutsua koronan aiheuttamien tuhojen korjaajaksi. Paketin sisällöstä todellisuudessa vain 30 % määräytyy vuosien 2020–2021 taloustilanteen kehityksen mukaisesti. Jotta paketin perustelut kestäisivät lähempää tarkastelua, niin prosentit pitäisi käytännössä kääntää toisin päin.

Toisaalta elpymispaketti on aivan liian iso ja samaan aikaan aivan liian pieni, jotta sillä olisi laajempaa elvyttävää vaikutusta. Nykyisellään paketti vääristää usean nettosaajana olevan jäsenmaan kohdalla sisäisiä markkinoita ja toisaalta myös antaa jäsenmaan valtaapitäville helpon poliittisen mandaatin jatkaa valtioidensa talouksien huonoa hoitoa, joka on jatkunut jo vuosikymmeniä.

On myös perusteltua kysyä, miksi koronan aiheuttamassa kriisissä EU:n jäsenmaat eivät hyödynnä Euroopan vakausmekanismin tarjoamaa lainaa tilanteen hoitoon, josta saatava laina on edullisempaa kuin elpymisrahaston kautta, jopa negatiivisella korolla. Poliittinen todellisuus lienee kuitenkin se, että EVM:n lainan ehtoihin kuuluu rakenteellisia uudistuksia, joita useat nyt rahaa saavat EU-maat ovat haluttomia toteuttamaan.

Suomen olisi ja on edelleen perusteltua vaatia elpymispaketin tarkastelua kriittisemmin. Suomen tulisi esittää koronan aiheuttamien tuhojen tilalle muita keinoja elvytykselle, jotka olisivat sekä taloustieteellisesti vertaisarvioituja keinoja elvyttää että EU:n perussopimuksien kannalta huomattavasti vähemmän tulkinnanvaraisia keinoja. Toteutuessaan elpymispaketti antaa väärän viestin niille EU:n jäsenmaille, jotka ovat tähänkin asti hoitaneet taloutensa huonosti: Pelastamme teidät aina kriisien sattuessa. Hyvin taloutensa hoitaneita EU:n jäsenmaita sen sijaan odottaa aina rangaistus, joka on ikuinen maksajan rooli.

## Lausunto: Kansanäänestyksen järjestäminen EU:n elpymispaketista

### Valtioneuvoston kanta kesäkuussa 2020

Valtioneuvoston selvitys elpymisrahastosta käsiteltiin perustuslakivaliokunnassa kesäkuussa 2020. Selvityksessä valtioneuvosto toteaa seuraavaa:

*Suomi suhtautuu avoimesti jatkotyöhön komission ehdotusten osalta tarvittavassa aikataulussa. Kyseessä on taloudelliselta ja poliittiselta merkitykseltään mittava kokonaisuus. Valtioneuvosto korostaa, että asian valmistelun yhteydessä on syytä käydä riittävästi julkista keskustelua niin kotimaassa, Euroopassa kuin eduskunnassa. Päätösten legitimitetin kannalta laaja kansalaishyväksyntä on tarpeellista.*

Lähde: [Valiokunnan lausunto PeVL 16/2020 vp](#)

Katsomme, että valtioneuvoston kanta riittävään julkiseen keskusteluun on perusteltua, kuten myös legitimitetin saaminen kansalta asian tueksi. On kuitenkin perusteltua arvioida, että julkinen keskustelu ei ole toteutunut esitetyllä tavalla. Kun kansalaisaloite KAA 6/2020 vp saapui eduskuntaan, paikalla oli vastaamassa käytännössä vain ministeri Tytti Tuppurainen ja oikeusministeri Anna-Maja Henriksson. Sanna Marin kieltäytyi aikatauluihin vedoten keskustelemasta asiasta julkisesti televisiossa taloustieteen dosentin Tuomas Malisen kanssa, vaikka Malinen ehdotti, että Marin saa kutsua mukaansa asiantuntijan puolustamaan ratkaisua. Asia sai huomattavaa julkisuutta kansalaiskeskustelussa, mutta pääministeri Sanna Marin on toistuvasti omalta osaltaan välttänyt julkista keskustelua aiheesta.

Kansanäänestystä EU:n elpymisrahastosta on vastustettu sillä perusteella, että Marinin hallituksella olisi kansan antama mandaatti toteuttaa asia, koska heidät on äänestetty eduskuntaan 2019. On tulkittu, että näillä perusteilla asialle löytyisi kansan tuki. Kun kyse on Suomen itsemääräämisoikeuden rapauttamisesta, asia ei kuitenkaan ole näin.

Seuraava sitaatti on eurooppa- ja omistajaohjausministeri Tytti Tuppuraisen puheenvuorosta eduskunnan täysistunnossa (Täysistunnon puheenvuoro PTK1572020 vp):

*Arvoisa puhemies! On erittäin tärkeätä, että kansalaisia kuunnellaan ja keskustelua käydään, ja Suomessa kansalaisten mielipiteen vaalien välillä muodostaa eduskunta ja eduskuntaa edustaa suuri valiokunta silloin, kun Euroopan unionin asioista päätetään. Kun heinäkuussa päämiehet ovat sopineet siitä, että perustamme tällaisen kertaluontoisen ja määräaikaisen elpymisrahaston, jolla autetaan alueemme yritykset, alueemme työpaikat koronan jälkeiseen uuteen kasvuun, tämä mandaatti on saatu suurelta valiokunnalta, ja tältä osin kansanvalta on toteutunut.*

Lähde: [https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Puheenvuoro/Sivut/PUH\\_157+2020+2.1+2+2.aspx](https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Puheenvuoro/Sivut/PUH_157+2020+2.1+2+2.aspx)

Jo valtioneuvoston virallinen lausunto antaa ymmärtää, että laajempi legitimitetti kansalta tarvitaan. Tätä ei kuitenkaan missään vaiheessa ole edes yritetty saada. Kuten aloitteemme esittää, kansalaisaloite olisi loistava keino selvittää suomalaisten näkemykset elpymisrahastosta ja näin ollen turvata valtioneuvoston aiemmin esittämän legitimitetin vaade.

Eurooppa- ja omistajaohjausministeri Tytti Tuppuraisen sitaatista eduskunnassa 28.5.2020 käy hyvin ilmi, kuinka ministerin omat puheet eivät vastaa tekoja:

**Lausunto: Kansanäänestyksen järjestäminen EU:n elpymispaketista**

*Ja luulen, että tässä pandemiassa, tässä koronakriisissä, on aika monen mielestä kyseessä luonnonkatastrofin kaltainen tilanne, jossa jäsenmailta myös kysytään solidaarisuutta toista kohtaan. Mutta sellaista tilannetta ei synny, että me ottaisimme toisten olemassa olevia velkoja yhteisvastuullisesti maksettavaksi. Se ei käy.*

Lähde: [https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Puheenvuoro/Sivut/PUH\\_82+2020+2.2+4+4.aspx](https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Puheenvuoro/Sivut/PUH_82+2020+2.2+4+4.aspx)

**Tulevaisuus**

Suomessa on väitetty useita kertoja Marinin hallituksen toimesta, että elpymisrahasto on kertaluontoinen ratkaisu, eikä päätöksiä uusista tulonsiirroista ole tulossa. Asiaa on myös kommentoitu siten, että mikäli päätöksiä uusista tulonsiirroista tulisi, se olisi tulevaisuuden päättäjien murhe. Elpymisrahastoon liittyvän lainan takaisinmaksu on suunniteltu maksettavaksi vuoteen 2058 mennessä, joten se tarkoittaa sitä, että kyseessä on ylisukupolvinen päätöksentekomenettely. Pelkästään viimeisen kahdenkymmen vuoden aikana maailmaa on kohdannut mm. seuraavia kriisejä: It-kupla, finanssikriisi, eurokriisi ja nyt koronakriisi. Kuinka uskottavaa on, että seuraavana 37 vuoden aikana emme kohtaaisi uusia kriisejä euroalueella, joita varten esitettäisiin uusia vaateita tukipaketeista ja-/tai tulonsiirroista.

Eduskunnalla on mahdollisuus tehdä pitkän aikavälin päätöksiä, mutta näin merkittävästä päätöksestä, jonka maksajia kansalaiset ovat, tulisi päätösvalta antaa kansalle. Kyseessä ei ole pelkkä taloudellinen päätös, vaan myös sitoumus liittymisestä fiskaaliunioniin.

Elpymisrahaston tilapäisyyttä vastaan puhuu kuitenkin vakavalla tavalla se, että useat arvovaltaiset henkilöt Euroopan sisällä ovat asiasta täysin vastakkaista mieltä Marinin hallituksen ministereiden kanssa. Esimerkiksi Euroopan keskuspankki (EKP) esittää, että rahastosta tehtäisiin pysyvä mekanismi tulevaisuutta varten. Vastaavan kaltaisia puheenvuoroja on kuultu mm. Saksan valtiovarainministeri Wolfgang Schäubleltä. Näiden huomattavasti Suomen johtohenkilöitä vaikutusvaltaisempien poliitikkojen puheenvuorot nostavat ilmaan perusteellisen kysymyksen, joka on syytä esittää eduskunnalle:

*Mikä on se poliittinen tahto tai syy sille, ettei Suomi osallistuisi seuraavaankin tukipakettiin, kuten nykyisissä Marinin hallituksen antamissa puheenvuoroissa annetaan ymmärtää?*

Jollei sellaista selvää ja uskottavaa syytä ole, voidaan olettaa suomalaisten poliitikkojen suostuvan tulevaisuudessa myös seuraaviin fiskaaliunionia edistäviin EU:n rahapyyntöihin.

**Vaatimukset**

Edellä esitettyjen perustelujen tukemana vaadimme, että EU:n elpymisrahastosta on perusteltua järjestää kansanäänestys, jotta Sanna Marinin hallitus saisi vahvemman mandaatin päätökselle. Kansanäänestyksen järjestäminen esimerkiksi kuntavaalien yhteydessä olisi helposti toteutettavissa oleva ratkaisu riittävän laajan mielipiteen selvittämiseksi. Kansanäänestys kunnioittaa myös kansanvaltaa mitä parhaiten.

Edustuksellista demokraattista järjestelmää on mahdollista täydentää välittömän demokratian keinoin kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseksi. Näin lisätään valtiojärjestelmän ja sen päätösten hyväksyttävyyttä kansalaisten silmissä. Koska komission ehdotus elpymisvälineeksi

**Lausunto: Kansanäänestyksen järjestäminen EU:n elpymispaketista**

ja siihen liittyvä unionin 750 miljardin euron lainanotto muuttavat unionia ja sen toimintaa perustavanlaatuisella tavalla, on päätöksentekojärjestelmäämme perusteltua täydentää antamalla kansalaisille välitön mahdollisuus vaikuttaa elpymisvälineeseen osallistumista koskevaan ratkaisuun.

Eduskunnan Perustuslakivaliokunnalle 18.2.2021

*Miko Bergbom, Laura Jokela, Joakim Vigelius, Ville Muilu ja Santeri Eskola*